

Дуженков М. В.,
*ад'юнкта кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

КОМПЕТЕНЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ПРАВОПОРУШНИКІВ

COMPETENCE OF THE NATIONAL POLICE IN THE FIELD OF SOCIALIZATION OF CHILD OFFENDERS

Головним завданням правової соціальної демократичної держави є забезпечення прав і свобод людини. Діти та молодь є такою верствою населення, яка з об'єктивних причин є найбільш уразливою до соціальних проблем і в наслідок цього потребують спеціальних засобів захисту з боку громадського суспільства та держави.

Особливої уваги потребують усі категорії дітей та молоді, у тому числі ті, які перебувають у конфлікті із законом [1, с. 6]. Ймовірно, існують певні соціальні закономірності, що сприяють зростанню соціальних девіацій неповнолітніх. Зростання девіацій серед неповнолітніх є, насамперед, наслідком «соціального аутсайдерства», коли молодь і діти опиняються поза існуючим суспільством і виштовхуються з нього. Це є результатом порушення нормальної соціалізації, яка нині має стихійний характер.

У наш час суспільство втрачає систему соціального контролю над процесом становлення молодого покоління. Такі інститути соціалізації, як сім'я, школа, дитячі і молодіжні організації, втрачають своє значення, а деякі і зовсім зникають. Процес соціалізації підлітків набуває все більш негативного характеру, молодь більш зазнає настирливого впливу кримінального світу, ніж впливу цінностей інститутів громадського суспільства.

Відсутність у суспільстві повноцінного середовища соціалізації, відчуженість підлітків від основних сфер позитивної життєдіяльності – сім'ї, ушкодження закладу, трудового колективу, розважальних установ – є чинниками, що спрямовують неповнолітніх на шлях здійснення злочинів [2, с. 16, 17].

У профілактиці правопорушень, в соціальному захисті дітей, правовому вихованні, соціалізації та інтеграції дітей правопорушників у суспільство Національна поліція відіграє важливу роль, саме тому компетенція Національної поліції а так само і компетентність працівників які приймають участь у роботі з дітьми правопорушниками відіграють важливу роль і є необхідною складовою професійної діяльності при виконанні покладених на них обов'язків.

Однак наявність різних наукових підходів до поняття та змісту категорії «компетенція», відсутність єдиної думки науковців щодо її визначення, викликає необхідність вироблення єдиного підходу щодо трактування терміну компетенція. У статті розглянуто різні підходи до визначення сутності компетенція, розкрито дефініція терміну компетенція.

Проведено аналіз нормативно-правових актів які регламентують діяльність Національної поліції, визначено її компетенцію у сфері соціалізації дітей правопорушників.

Ключові слова: *Національна поліція, компетенція, компетентність, дитина правопорушник, соціалізація.*

The top priority of a legal social democratic state is to ensure human rights and freedoms. Children and young people constitute a segment of the population that, for objective reasons, is most vulnerable to social problems, and therefore they require special remedies by civil society and the state. Moreover, it should be emphasized that all categories of children and young people, including those in conflict with the law, require special attention [1, с. 6].

Probably, there are certain social patterns that contribute to the growth of social deviance of minors. The rise in deviance among minors is, first and foremost, the result of “social outsiderism”, when young people and children find themselves outside the existing society and being pushed out of it. This is a result of the disruption of normal socialization that is now of a natural nature. Nowadays, society is losing the system of social control over the process of becoming a younger generation. Institutions of socialization, such as family, school, children and youth organizations, are losing their value and some are disappearing altogether.

The process of socialization of adolescents is becoming increasingly negative in nature, and youth are more exposed to the criminal world than to the values of civil society institutions.

Absence of a complete socialization environment in society, alienation of adolescents from the main spheres of positive life activity – family, educational institution, labor collective, entertaining institutions – are the factors that guide minors to commit crimes [2, с. 16, 17].

The National police have an important role in crime prevention, in social protection of children, legal education, socialization and integration of child offenders into society, therefore the competence of the National police as well as and the competency of employees involved in working with child offenders play a vital role and is a necessary part of their professional activities in the performance of their duties.

However, the existence of various scientific approaches to the concept and content of the “competence” and a lack of consensus on its definition make it necessary to develop a unified approach to the interpretation of the term competence. The article describes various approaches to the determination of the essence of competence, gives the definition of the term competence.

The article also analyzes the legal acts regulating the activities of the National police, defines its competence in the field of socialization of child offenders.

Key words: *National police, competence, competency, children offender, socialization.*

Актуальність теми. Компетенція виступає основною категорією при здійсненні Національною поліцією своїх обов'язків в загалі, так і при здійсненні нею профілактичних заходів а також і соціалізації дітей правопорушників. На сьогоднішній день вченими комплексні дослідження з питань компетенції Національної поліції у сфері соціалізації дітей правопорушників не проводились, що підкреслю актуальність та важливість дослідження вказаної теми.

Метації статті – розглянути різні погляди на сутність компетенції та розкрити дефініцію терміну компетенція, визначити компетенцію Національної поліції у сфері соціалізації дітей правопорушників.

Стан дослідження проблеми. Визначенням дефініції терміну компетенція а також окремими аспектами компетенції правоохоронних органів в різних сферах діяльності, займаються вітчизняні та закордонні науковці, такі як: В.Б. Авер'янов, О.О. Аксьонов, Г.В. Атаманчук, В.М. Бабакін, О.М. Бандурка, Д.К. Бекишев, К.Л. Бугайчук, С.Г. Братель, В.С. Венедіктов, М.С. Головань, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, К.К. Єрмаков, М.І. Іншин, С.М. Кавун, В.К. Колпаков, Я.Ю. Кондратьєв, Л.Л. Попов, В.М. Плішкін, Ю.А. Тихомиров, О.І. Ульянов, М.Ю. Фролов, Г.В. Щекін, В.М. Шванков, К.Ф. Шеремет та інші.

Основний зміст. Соціалізація як процес входження індивіда у суспільство, активного засвоєння ним соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей, необхідних для успішної життєдіяльності в даному суспільстві, формує у людини соціальні якості, знання, вміння, відповідні навички, що дає їй змогу стати дієздатним учасником соціальних відносин [3, с. 126].

Процес соціалізації набуває певного ступеня завершеності після досягнення особистістю соціальної зрілості та здобуття соціального статусу. Але в процесі соціалізації можливі перебої, невдачі. Виявом недоліків соціалізації є поведінка яка, відхиляється [4, с. 11]. У профілактиці правопорушень, в соціальному захисті дітей, правовому вихованні, соціалізації та інтеграції дітей правопорушників у суспільство Національна поліція відіграє важливу роль, однак слід зазначити, що Національна поліція не єдиний в державі суб'єкт який приймає участь у роботі з дітьми які перебувають у конфлікті із законом, тому її працівникам треба добре розуміти відмінність їх завдань та методів роботи від аналогічних завдань та методів роботи інших суб'єктів, які здійснюють соціальний захист дітей і профілактику правопорушень.

В Законах України «Про Національну поліцію» [5], «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [6], в постанові Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію» [7] так само і в наказі МВС України від 19.12.2017 № 1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» [8], є посилання на термін «компетенція», але дефініція терміну Національної поліції в сфері її про-

фесійної діяльності як центрального органу виконавчої влади, а так само і в сфері соціалізації дітей правопорушників не розкрита.

У зв'язку з чим необхідно визначити поняття компетенції. Так, у словнику Української мови термін «компетенція» тлумачиться як: 1. Добра обізнаність із чим-небудь; 2. Коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [9]. Словник російської мови тлумачить компетенцію як: 1. Коло питань, в яких хто-небудь добре обізнаний. 2. Коло чіткось-небудь повноважень, прав [10, с. 248]. Великий енциклопедичний словник тлумачить компетенцію як: 1. Коло повноважень, наданих законом, або іншим актом конкретному органу або посадовій особі. 2. Знання, досвід у тій чи іншій області [11, с. 557].

О.Ф. Скакун у роботі «Теорія держави і права» тлумачить поняття компетенція державного органу (уряду, міністерства, парламенту, органів суду, міліції, прокуратури та ін.) як закріплену законом (або іншим нормативним актом) сукупність його владних повноважень (прав і обов'язків) юридичної відповідальності і предмета відання [12, с. 363].

На думку О.Д. Крупчан, компетенція центрального органу виконавчої влади як організаційно-правова категорія є точним переліком його повноважень, тобто прав і обов'язків, визначених відповідним органом державної влади (Президентом України, Верховною Радою України) у певному нормативно-правовому акті, реалізуючи які центральний орган виконавчої влади здійснює свою діяльність [13, с. 59].

В.І. Феликс вважає, що деякі науковці необгрунтовано звужують зміст поняття компетенція. На його думку О.Д. Крупчан виокремлює лише один елемент у структурі компетенції – систему всіх повноважень відповідного органу. І вважає такий підхід суперечливим. Він виділяє в структурі компетенції два самостійних, однак пов'язаних і взаємообумовлених елементів – предмет відання та систему всіх повноважень [14, с. 63, 64].

Як показує аналіз правової літератури, присвяченої цьому питанню, всі автори єдині лише в одному – основним елементом компетенції є права та обов'язки суб'єкта. Що ж стосується інших елементів, то до їх числа включають коло підвідомчих даному органу питань: завдання, поставлені перед органом; покладені на нього функції; територія його діяльності; відповідальність [15, с. 168].

Ще одним важливим елементом є компетентність працівників поліції при виконанні ними покладених на них обов'язків. Можна погодитись з думкою Лейко С.В., який вважає, що компетенція «напрямую» пов'язана з компетентністю, оскільки конкретно окреслює те наперед задане коло питань і в тій сфері діяльності, з якими повинна бути добре обізнана, тобто компетентна особистість. Іншими словами, компетенція є певним, заздалегідь визначеним, набором знань, умінь, навичок, а компетентність – якісною характеристикою їх засвоєння, що проявляється в процесі практичної діяльності [16, с. 133].

Ю. Ященко тлумачить дефініцію компетенція, як наперед задану норму, вимогу до робітника, який

виконує свої обов'язки, і яка є відчуженою від особистості. Компетентність тлумачить як особистісну інтегративну характеристику, що включає не лише наявність відповідних знань, умінь та навичок, а й здатність ефективно та творчо застосовувати їх на практиці у типових та нетипових професійних ситуаціях в умовах особистісної автономії, а також готовність і прагнення до самовдосконалення і самоосвіченості в обраній професійній діяльності.

У кожній конкретній галузі компетентність набуває своїх неповторних ознак і характеристик на відміну від компетенції, що становить категорію результату освіти, результат навченості особи, яка виконує функціональну діяльність на своєму робочому місці, має певні повноваження у межах своєї професійної посади [17, с. 326].

Закон України «Про державну службу» визначив поняття професійна компетентність як здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку [18].

Таким чином компетенцію Національної поліції у сфері соціалізації дітей правопорушників необхідно розглядати в рамках її повноважень, завдань, прав і обов'язків, які на неї покладено. Аналіз нормативно правових актів які регламентують роботу Національної поліції дозволяє віднести до компетенції Національної поліції в сфері соціалізації дітей правопорушників наступне: профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиттю в межах своєї компетенції заходів для їх усунення, з цією метою підходить трирівнева модель попередження правопорушень серед дітей та молоді; ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики; вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та відносно них, а також жорсткому поводженню з дітьми; вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності; провадження діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини на здобуття загальної середньої освіти; планування та реалізація профілактичних заходів у дитячому середовищі щодо попередження негативних явищ серед дітей; вжиття заходів для запобігання і припинення стосовно дитини будь-яких протиправних діянь; притягнення до адміністративної відповідальності батьків або осіб, що їх замінюють, які не виконують передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчан-

ня та виховання неповнолітніх дітей, таке притягнення батьків неповнолітніх до адміністративної відповідальності справляє не прямий виховний вплив на неповнолітніх та вказує батькам на прогалину у вихованні, за допомогою чого здійснюється профілактика вчинення правопорушень, у тому числі повторних; проведення ознайомлювальних, попереджувальних і виховних бесіди з дітьми та їх батьками, законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які спонукали або сприяли вчиненню адміністративного чи кримінального правопорушення дитиною; відвідування дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, за місцем їх проживання разом із службою у справах дітей для з'ясування умов проживання; залучення дітей до участі в просвітницько-профілактичних чи корекційних програмах; інформування відповідних місцевих органів державної влади щодо батьків, інших законних представників, які не виконують обов'язки щодо виховання дітей, жорстоко з ними поводяться чи вчиняють стосовно дітей домашнє насильство; ініціювання перед службами у справах дітей, відділами охорони здоров'я місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування питання про направлення дитини до відповідного закладу для надання необхідної медичної, психологічної допомоги; правове виховання дітей; залучення дітей до суспільно корисної роботи; складання плану заходів з індивідуальної профілактики на основі вивчення матеріалів характеристик, індивідуально-психологічних особливостей дитини; відвідування за місцем проживання дитини для з'ясування умов проживання, а також чинників, які можуть негативно впливати на неї та спонукати до вчинення адміністративних і кримінальних правопорушень; соціальний патронаж щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі; вжиттю інших профілактичних заходів, передбачених законодавством. Всі ці заходи сприяють поверненню дітей, які вчинили правопорушення, до правомірної поведінки інтеграції дітей у суспільство та успішній їх соціалізації.

Висновки. Між науковцями немає узгодженої думки у визначенні поняття компетенція, саме тому є необхідність вироблення єдиного підходу щодо трактування терміну компетенція. Під компетенцією Національної поліції у сфері соціалізації дітей правопорушників необхідно розуміти сукупність визначених в нормативно-правових актах повноважень, завдань, прав і обов'язків, які на неї покладено, за допомогою яких виконуються поставлені завдання.

На думку автора, дефініцію компетенція Національної поліції в сфері її професійної діяльності необхідно закріпити на законодавчому рівні в Законі України «Про Національну поліцію».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ювенальна юстиція: Навчальний посібник / Кол. авторів: Гусєв А.І., Костова Ю.Б., Крестовська Н.М., Семікоп Т.С., Терещенко І.Г., Шмеріга В.І.; За заг. ред. Крестовської Н.М. Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2006. 6 с.
2. Організація профілактики правопорушень та застосування програм відновного правосуддя в діяльності кримінальної міліції у справах дітей : Навчальний посібник із взаємодії працівників КМСД з установами та організаціями, які здійснюють профілактику правопорушень серед дітей. Київ : Український Центр Порозуміння, 2009. 16, 17 с.
3. Проблеми правової соціалізації молоді в сучасних умовах розвитку українського суспільства: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (14-15 липня 2006 року) / За заг. ред. докт. пед. наук Яворської Г.Х., канд. юрид. наук Цимбальюк М.М. Одеса : ГУ МВС України в Одеській області, 2006. 126 с.
4. Причини та умови злочинності неповнолітніх: [науково-практичний посібник] / [С.Ю. Бабенко, В.В. Вітвіцька, І.І. Ковальова та ін.]. Донецьк : Донецький юридичний інститут Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка, 2009. 11 с.
5. Закон України «Про Національну поліцію». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
6. Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-п>.
8. Міністерство внутрішніх справ наказ від 19.12.2017 № 1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.
9. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/kompetencija>.
10. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Ок. 57 000 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. 18-е изд., стереотип. М. : Рус. яз., 1987. 248 с.
11. Большой энциклопедический словарь. 2-е изд., перераб. и доп. М. : «Большая Российская энциклопедия»; СПб. : «Норинт», 1997. 557 с.
12. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. Харків : Консум, 2001. 363 с.
13. Крупчан О.Д. Компетенція центральних органів виконавчої влади: / О.Д. Крупчан // Вісник Академії правових наук України. 2002. № 2 (29). с. 59.
14. Фелик В.І. Компетенція Національної поліції України як суб'єкта профілактичної діяльності / В.І. Фелик // Наше право. 2017. № 1. с. 63, 64.
15. Голікова К.О. Правове регулювання компетенції, компетентності та професійної компетентності державних службовців органів внутрішніх справ / К.О. Голікова // Порівняльно-аналітичне право. 2013. № 3–1. с. 168.
16. Лейко С.В. Поняття компетенція та компетентність: теоретичний аналіз / С.В. Лейко // Педагогічний процес: теорія і практика. 2013. Вип. 4. с. 133.
17. Ященко Ю. Аналіз існуючих підходів щодо визначення понять «компетентність» і «компетенція» в освіті / Ю. Ященко // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Педагогічні науки. 2013. Вип. 121 (2). с. 326.
18. Закон України «Про державну службу». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.